

ՍԿՍՆԱԿ ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ
Գ Ր Ա Դ Ա Ր Ա Ն

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

ՍԵՎ ՑԵԼԵՐԻ
ՄԵՐՄՆԱՑԱՆԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՁՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ

391.99

01 JAN 2009

F-22

19 NOV 2011

ՍԿՍՆԱԿ ԸՆԹԵՐՏՈՂԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

Ս Ե Վ Ց Ե Լ Ե Ր Ի
Ս Ե Ր Մ Ն Ա Ց Ա Ն Ը

Հ Ս Խ Հ

Պ Ե Տ Ա Կ Ա Ն Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Կ Չ Ո Ւ Թ Ց Ո Ւ Ն

ՅԵՐԵՂԱՆ 1986

28.02.2013

Պատ. խմբ. Ս ի ր ա ս
Տեխ. խմբ. Տ. Խ ա չ վ ա ն Գ Յ Յ
Սրբազրիչ Հ. Դ ա լ ու խ ա ն Գ Յ Յ

Գլավիտի լիազոր Կ — 1095, Պատվեր 523,
Հրատար. 3686, Տիրաժ 3000
Յերևան, II Գնունի 4

Հանձնված է արտադրություն 1936 թ. ապրիլի 9-ին
Ստորագրված է տպելու 1936 թ. ապրիլի 15-ին

ԳԻՆԸ 30 ԿՈՊ.

АКСЕЛ БАКУНЦ
СЕЯТЕЛЬ ЧЕРНЫХ ПАШЕН
ГИЗ ССР Армении, Эривань

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

Բակունցը ծնվել է Գորիսում, 1899 թվին: Նրա մանկությունն անցել է չքավորության մեջ: 1905 թվից սովորում է տեղական ծխական դպրոցում, ապա անցնում է Եջմիածնի ճեմարանը, վերը և ավարտում է 1917 թվին:

1915 թ. ամառը Բակունցը Շուշի «Փայլակ» թերթում մի թղթակցութուն գրեց Գորիսի քաղաքագլխի ու գավառական ադմինիստրացիայի դեմ, վորի համար 34 որ բանտ նստեց: Հետագայում Բակունցը Լոր գյուղում ուսուցչությամբ պարապեց:

Բակունցը շատ լավ ծանոթ լինելով Հայաստանի գյուղին, իր ստեղծագործությունների մեջ արտացոլում է գյուղի կյանքն ու բարքերը: Նրա աշխատությունների մեծ մասը գրված են գյուղական կյանքից:

Բակունցը Խորհրդային Հայաստանի լավագույն արձակագիրներից մեկն է:

Առանձին գրքով լույս են տեսել «Մթնածորը», «Հովնաթան Մարչը», «Մե ցեղերի սերմնացանը», «Անձրևը» և «Յեղրավրության ընկուզենիները» աշխատությունները:

ՅԵՍ հարցնում եմ Ավագին:

— Մնում է այն վարագույրը...

— Մնում է:

— Իսկ մայրը...

— Մայրը դեռ հավատում է:

Հետո բարձրանում է մի այլ վարագույր և լերևում են արևի շողերով վողողված Արաքսի տափարակը, առափնյա դեղնած վեղեգները, վորոնք հազիվ ուրուվում են գետի գովից:

Ավագի հետ հասնում ենք հնձած արտերի սահմանին և նստում միացնակ չինարու տակ: Ընկերս սրբում է քրտնած ճակատը և արևից այրված աչքերը դարձնում մութ սաղարթի կողմը: Ծլուղների վրա նստել են գեր սարյակներ և դաշտային գորշ ճնճղուկներ: Նրանք անհանգըստանում են և թվում է թե հարցնում են իրար,

Թե ի՞նչ մարդիկ ենք, հրացան չկա՞մեր ձեռքին կամ քար չե՞նք առնի։ Ապա հանդարտվում են, վորովհետև ծեր սարյակը հանդիմանում են նրանց անտեղի հուզմունքի համար։ Այնուամենայնիվ թռչունները բարձրանում են վերևի ճյուղերի վրա։ Նրանք կորչում են տերևների արանքում և չի դադարում թռչնալին անհանդիստ զրույցը։

Շողից և հողմությունից ծանրանում են իմ կողերը և չեմ փակում եմ աչքերս, լսում եմ հազարավոր գերանդիների խշշոց, նուշնիսկ հասկերի վալը ընկնելը։ Հետո սաստկանում ե անդ խշշոցը, զով ե լինում և լսում եմ բազմաթիվ նիզակների իրար զարկելը։ Աղմկում են լեղեգները... Յերևի գետի հունով լեռներից իջնում ե սառը հոսանքը։

Ապա մեկնվում եմ Ավադի կողքին և աղմկող լեղեգների արանքից նայում Արարատին։ Յերևում ե լեռան մուգ կապույտ ստվերը, վրան ձյունի նման սպիտակ ամպ։ Յերբ որորվում ե լեղեգնը, որորվում ե և լեռան կապույտ ստվերը, հազիվ նշմարելի զոդում ե գազաթի սպիտակ ձյունը, վոր ցուրտ ցուք ե տալիս շիկացած ոդում։

Ու լիաթոք շնչում եմ զովը, վոր իջնում ե լեռան բարձր գագաթից, ամպի նման սպիտակ ձյուններից և այն կապույտ, ինձ համար հավիտյան անհասանելի ամպերից...

Գետնի կապն արևից ձաքել ե։ Խոր ձեղքերից բարձրանում ե խանձված հողի բույր։ Մի սարգ հյուսել ե վոստայնը ձեղքի վրա. ծղնոտի ծալը մոտեցնում եմ վոստայնին և հողի մթին խորքից դուրս ե վազում քաղցած գազանը՝ բրդոտ մի սարդ և ամենի արագությամբ պտույտ ե անում վոսկեգույն թելերի վրա, անհամբեր փնտռելով վորսը։

Ծղնոտների արանքում մի սև բզեզ գլորում ե աղբի կլոր գունդը։ Ահա նա, աղբակեր սկարաբեյը, այն բզեզը, վորին լեգիստացիք անվանում ելին սրբազան, վորովհետև հավատում եյին, թե նա լե գլորում լերկրագունդը, ինչպես այս կլոր աղբը։ Մի ըոպե նա սևին ե տալիս ծղնոտների մեջ, ապա աղբագունդի հետ գլորվում հողի ձեղքը։

Յես մատներով տորում եմ կավը, ամենահին նյութը, վոր կա այս տափարակում։ Քանի՞ վոսքեր, քանի՞ սմբակներ և անիվներ անցել են

այս կալի վրայով, ինչքան ե ծեծել ձյունը, և՛ հողմը, և՛ արևը, և՛ անձրևը:

Անմոռնչ, հավիտյան համր կալ...

Ահա հեռվում յերևում են ալբինների գորշ պարիսպները և տների պատերը՝ կառուցված նույն հին կալից: Արևը խանձել ե, քամին և անձրևը պոկել են պարիսպների կատարները, մի տեղ փոս արել, մի ուրիշ տեղ թողել սրածալը:

Նստել են կալե հին պատերն այս ընդարձակ դաշտում, ինչպես չոքած ուղտեր: Նրանցից մեկը ցցել ե վիզը, մյուսի միայն սապատն ե յերևում, յերրորդը չոքել ե առաջի վտոքերի վրա, կարծես հիմա պիտի իջեցնի և հետին վտոքերը:

Գնա մինչև հին Բաբելոն, ելամների աշխարհը, մինչև Ադի լիճը և Միջագետքի խանձված դաշտերը, ամեն տեղ կտեսնես այս բիբլիական կալը, մահարձանի պես մի չինար և սրբազան բզեզներ:

Իսկ այս դաշտում ինչքան արագ են մահանում պարիսպները, յերկաթե անիվները արորում են բրդոտ սարգերին և արգավանդ կալը ուռճանում ե նոր սերմերով:

—Վեր կաց, Ավագ, գոֆ ընկալ...

Նրան անվանում ելին Սեթ և վորովհետև հայրը վաղուց եր մեռել, կոչում ելին մոր՝ Յերանուհու անունով՝ Յերանի տղա Սեթ և կամ՝ Յերանի Սեթ:

Կարճ եր հասակը, թե բարձր, թալ եր ձախը, թե բարակ, և գիտե՞ր նա սրինգ նվագել, սիրե՞լ եր նա մի աղջկա և հենց այդ չինարու տակ մեղ նման հանգստացե՞լ եր նա, յերբ վերադառնում եր Արաքսի ափերի արտերից, — այդ բոլորն ինձ չավանդեց իմ ընկեր Ավագը, կամ գուցե և պատմեց, սակայն իմ հիշողության մեջ ժամանակը խռնացրեց այդ պատմության պաշտառ գույները: Յեվ հիմա յերբ գրում եմ նրա մասին, վորին չեմ տեսել, լես իմ ընկերոջ պատմածից հիշում եմ այն, վոր Յերանի Սեթը գլուղի ամենալավ սերմնացանն եր:

Այս կողմերում Արաքսը գարնանը լեխում ե իր ափերից, վարար ջրերը տիղմ են փռում լախ տափարակի վրա և առափնյա լեղեգնուտները դառնում են կանաչ կղզիներ: Սերմնացանը ցանում ե սերմը, յերբ հետ են գնում ջրերը և գետնին նստում ե թաց տիղմը: Նա հանում ե

վոտքերը, մինչև ծնկները վեր քաշում և փայտյա կոտը պարանոցից կախ գնում ե ուրոր և հավասար քայլերով: Գնում ե և աջ ձեռքով լիաբուռն վերցնում ծանր հատիկները, վոր մի վայրկյան շողում են արևի տակ, ինչպես ճընձ-դուկների չերամը և ծանրությամբ ընկնում հողի մեջ:

Ահա այդպիսի սերմնացան եր Սեթը, հողի մշակ: Ունեւր մի մայր, մի հին տնակ, չերկուբարգի, վորի կատարին ամեն տարի ծանոթ արագիլը նորոգում եր բունը և պառավ Յերանի համար բերում գարնան խնդություն, ինչպես մյուս արագիլները գլուղի մնացած տների համար:

Յերբ արագիլը տղմուտ հողերում այլևս գորտ չեր բռնում, ուրեմն հետ ելին գնացել Արաքսի ջրերը և ժամանակն եր, վոր Սեթը կախեր կոտը, սերմ ցաներ, իսկ մայրը չերներ փորելու բակի մարգերը, վորոնց կեսը փչացնում ելին հարեանի հավերը, իսկ սոխի մարգում պառկում եր իր՝ Յերանի կատուն:

...Այս ամենապարզ պատմությունն ե, ամենից հասկանալին: Գլուղը գաշնակների թիկուն-

քում, գլուղում գաղտնի պատրաստություններ ապստամբության, չերբ հարավից արշավեր կարմիր հեծելագորը: Ահի գիշերներ, բռնություն, վախ, կողոպուտ: Գիշերներ, չերբ գեպի դիրքերն ելին քշում սովահար մի բազմություն, չերբ դիրքերից հետ ելին փախշում նրանք, վորոնք ուղում ելին քրտինք թափել հողի վրա, արտերը ջրել և ունենալ խաղաղություն իրենց խեղճ խրճիթներում:

Յերբ գլուղում հարավից լսեցին թնդանոթի առաջին վորոտը, և նահանջող թշնամին չետ դարձրեց ձիերի գլուխը, թշնամու թիկունքում պայթեց ապստամբությունը, վորպես արձագանք այն առաջին վորոտի, վոր խրճիթներին ավետեց ազատություն դաշնակցական գերությունից:

Արև եր, ելի արագիլներ կային և յուզատ փալլով արևի աակ շողում եր արգավանդ տիղմը: Հանկարծ գնդակների տարափ տեղաց չեղեգնուտների կողմը, վորտեղ սպիտակ ձիավորների գեմ ամրացել ելին մի խումբ ապստամբ գլուղացիներ:

Սեթը չոքեց այն չինարու լետեը և վորոտաց նրա հրացանը: Արշավող ձիավորների վախեցած լերամը շաղ լեկավ, ապա նորից գունդ կազմե-

ցին և թաց հողերի վրայով ձիերը քշեցին գետի միայնակ ծառը, վոր սև սավերը նետել եր ամայի դաշտում:

Յերեկոյան կարմիր հեծելազորը գլուղը մտավ:

Միայն մյուս առավոտ, յերը յեկան և ծանր թնդանովները դաշտի բարակ արահետով, յեղեգնյա պատգարակի վրա, ընկերները տուն բերին սպանված սերմնացանի մարմինը: Նրա սրունքները մերկ ելին, մի կողքի վրա չորացած տիղմ եր և խանձված արյուն: Յերևում եր միայն սառած աչքը, վոր նայում եր անշարժ, ինչպես գորշ ամպը անհունի խորքից...

Նա արնաքամ սողացել եր թաց հողերի վրայով գետի յեղեգները, գետի ջուրը, կոշտ մատներով շանգուել եր գետինը, ցեխոտել եր մատները և անդգայության մեջ ցեխոտ մատներով սեղմել եր թրատված ուսը: Հետո յերեսն ի վայր թաղվել եր սառը հողում՝ վորպես վուկհատ սերմ:

Յես նայում ելի մի ցածր դռնակի, վորի յետևը վոչ ձաջն կար, վոչ շարժում: Արևամուտին այնքան բարձր ելին յերևում բակի յերկու բարդինները:

— Յերան հորքուրը վոչ տղայի դիակը տեսավ,

վոչ թաղումը: Յերը նրան հայտնում են, վոր ահա բերում են, նա ճշով դուրս ե վազում, բայց մինչև շեմքը չի հասնում... Չորս որ մնում ե ուշաթափ: Ասում ելին, վոր կմեռնի...

2

Լեռնային գլուղերում ալս շենքը կնամակեր հին մարագի: Կտուրին կլինեք կլոր անցք, և տափակ մղաններով բարձր կալից հարդի տաք շեղջերն ալիք-ալիք կմղանելին ներս: Հետո անցքը կփակելին չոր ցախով և մի անտիրական շուն կձմեռեր հարդի վրա, մարտի վերջին շունը կցնկներ վեց ապորինի լակոտ, վոր հրդիացել եր ցուրտ աշնանը, ցանկապատի տակ: Այդպես կլինեք լեռնային գլուղերում:

Այս շենքը յեղել ե հարթավայրի գլուղի յեկեղեցին: Հանել են վարագույրը, սրբերի պատկերները: Դարբինը տարել ե մկրտության քարե ավազանը և այժմ կարմրած խոփերը նետում ե ավազանի պղտոր ջրի մեջ: Մնացել են քարե յերեք աստիճանները, վորով իջնում են գետնափոր ակումբը, յերկու պղնձյա աշտանակները, վորոնցից կախում են նավթի լամպեր. մնացել ե յեղեգնյա կտուրը և ջահերի նման կախված յեղեգները, վոր ճոճվում են, յերբ բացվում ե դուռը: Ակումբի յեղեգնյա կտուրի տակ

ապրում են հին աղափսիները, և չերբ դուրսը բուք ե լինում, նրանք ծվարում են մխից մըգ-լած նիշերում, այնտեղ, ուր պահում եյին արծաթյա անոթները:

Նոր նկարներ են զարդարում ալիտակ պատերը և հին կամարների տակ հնչում են նոր խոսքեր: Այդ գեանահարկ շենքում աղմկում են լերիտասարդ սերնդի զվարթածայն զրույցները:

Դռան գլխին, քարի վրա առաջին տարին քանդակեցին մի մուրճ և մի մանգաղ, ներքև՝ անպաճուճ գրերով գրեցին՝ «կեցցե»: Այդ անգարդ քանդակից ալժմ ցուլում ե առաջին հավատացողների սրբազան պարզությունը, այն անկրկնելի հմայքը, վոր ունի սկզբնական որերի անվարժ վոճը, չերբ նոր մարդը հնի թանձր խավարից թռչում ե դեպի նոր արշալույս և առաջին հետքերն ե դրոշմում քարերի վրա, թղթերի վրա և պայծառ խնդությամբ սկսում ե իր նոր եջը:

Առաջին դրոշները դառնում են սրբություն, հերոսներն անմահանում են և գալիս են նորոգ դուսաններ՝ նրանց և այն հերոսական որերի մեծարման չերգերով:

Յեվ ահա Նոյեմբերյան տոներին չեղեգնյա կտուրով այդ ակումբում չեղավ մի սովորական դեպք:

Վառվել եյին բոլոր ճրագները և կամարների տակ դեռ մութ եր: Նույնիսկ թվում եր, թե ճրագների լույսից ավելի չեր թանձրանում խավարը: Լուսավոր եր բեմը և բեմի լույսը հազիվ եր հասնում առաջին շարքերին, վորտեղ փայտյա ցածր նստարանների վրա իրար եյին սեղմվել կանուխ յեկած հանդիսականները:

Դռնակն անդադար բացվում եր, նոյեմբերյան քամին ներս եր փչում, որորվում եյին չեղեգները և ճրագների լույսը դողում եր: Մարդիկ, վորոնք ներս եյին լստնում այդ դռնակներով, իջնում եյին քարե չերեք աստիճաններով, նրանք կորչում եյին մութի մեջ, չերևում եյին ծխախոտի կրակները, ինչպես գիշերային լուսավոր բզեզներ: Հետո առաջանում եյին դեպի լույսը:

Մղձիկները զարդարում եյին բեմը: Ի՞նչ կարող ե լինել դաշտերում, նոյեմբերյան որերին... Դեղնավուն փշատերև թփեր, դեռ կանաչ մասրենու ճյուղեր և դաշտային արցանդեզներ, վորոնք ծաղկում են ցրտերի հետ և միայնակ

վաշելու անան արևը: Աղջիկները դեղնավուն
փշատերև թփերից, մասրենու կանաչ ճյուղերից
և անան գաշտի ծաղիկներից հյուսել էլին
մանյակներ ու պսակներ, բամբակի բացված
կնդուղները հագցրել էլին պսակներին և այդ
ամենը նկարների կարմիր չերիզների հետ հյու-
սած կախել պատերից:

Անկյունում գրողներն էլին, վորոնք հսկումի
էլին կանգնել մի պարզ և արդեն կարմիր մաշ-
ված գրողակի, վորի վրա նույն անպաճույճ
մուրճն էր ու մանգաղը, ինչպես քանդակել
էլին դռան ճակատին: Այդ ապստամբության ա-
ռաշին գրողակն էր, վոր պարզեց գյուղը, չերբ
հարավից վորոտաց աղատության առաջին թըն-
դանոթը:

Դուռը բաց էլին անում, ներս էր մտնում
նոյեմբերյան քամին, որորվում էլին չեղեգները,
նվաղում և ապա բռնկվում էր ճրագների լույսը
և ծփում էլին գրողակները: Ինչպես հին զին-
վոր, վոր խանձվել է ահեղ մարտերում, ապրս-
տամբության խունացած գրողակը կարծես մեղմ
շշնջով ավանդում էր վոսկեզոծ նորերին այն
պայծառ որերի դաժան պարզությունը, չերբ
իրեն բարձրացրին հողի մշակները, վորպես

փրկության փարոս և ապստամբության նշան,
ինքը փողփողաց խրճիթների վրա, լսեց զըն-
դակների մետաղաձայն աղմուկը, տեսավ առա-
ջին զոհերի արյունոտ մարմինները և, չերբ
պղնձե փողերը հնչեցին թաղման նվազը, խո-
նարհվեց նրանց գերեզմանների վրա:

Իեմի մարդկանց հետաքրքրության առարկան
այն նոր վարագույրն էր, վոր քաղաքից նվեր
էլին բերել չերկու չերիտասարդ բանվոր: Նրանք
վերևից ամրացրել էլին վարագույրը, մնում էր
վոր ձգեցին պարանը և վարագույրը ծալվեծալ
իջներ: Սակայն այդ հանդիսավոր բոպեն թողել
էլին վերջը, չերբ կհավաքվեցին բոլորը և իրենք,
քաղաքից չեկած չերիտասարդները խոսք կառ-
նեցին վողջույնի և կասեցին իրենց այդ, ինչ-
պես և մյուս նվերների մասին:

Դռնակը նորից բացվեց, մեկը լուցկի վառեց
քարե առտիճանները լուսավորելու և մի ամբողջ
խումբ իրար հետևից ներս մտան: Լսվում էր
ծանր կոշիկների դոփյուն. ապա նրանք դուրս
չեկան մթնից և հանդիսականները նրանց մեջ
տեսան մի անծանոթ մարդու, վոր հասարակ
շինել էր հագել և ձմեռային գլխարկ: Նա խար-
խափելով էր գալիս, վորովհետև ներսի տաքից

23722 - 89

գործը չի լինել նստել ակնոցների հաստ ապակի-
ներին:

Մյուսների հետ այդ մարդը բարձրացավ բեմը
և նրանք, վորոնք զրուցում էին կամարների
տակ, առաջ չեկան ու խիտ նստեցին, այնպես
վոր վերջի շարքերը հազիվ էին նշմարվում:
Նա սրբեց ակնոցները և հետաքրքրությամբ
նայեց շուրջը: Աղավինները լուսավոր բեմից
և ալիքան մարդկանց աղմուկից անհանգիստ թը-
պրտացին կտուրի տակ, մի քանիսը ճախրեցին
լուսերի և մարդկանց վրա, ապա կորան մութի
մեջ:

Մարդը ժպտաց աղավինների թպրտոցի վրա,
թե՛ շերմութուն զգաց և հստակ՝ ձայնով սկսեց
իր պարզ զրուցը:

Լսել եք դուք այն արթուն խոսքը, վոր հո-
սում ե, ինչպես իմաստուն զրուցը, չեք առա-
ջին վայրկյանից խոսողն իրեն և բեռում ըլու-
րի ուշադրությունը, չեք չկա ինքը խոսողը,
խակ նրա ճշմարիտ մտքերը մուրճի նման հար-
վածում են և բաղխում խոր դռներ, չեք խոս-
քի մեջ կա անխորտակելի ճշմարտություն, վոր
հարթում ե իր ճանապարհը ուրիշների սրտում
և ուղեղների մեջ, չեք բեմի փայլում բարձր մըտ-

քերով և չեք բեմի զարմացնում իրերի ու մարդ-
կանց ճշգրիտ ճանաչողությունը:

Նա խոսում եր այնպես, կարծես պատմում
եր միայն մեկին, այն սրտագին մտերմությամբ,
վոր ունի պատմողը լսողի հանդեպ: Նա պատ-
մում եր այն չարքաշ որերի մասին, վոր ան-
դարձ անցել են, խաբեբայության, սուտի, շա-
հագործման, հոգևոր աշխատման, ծեծի և բռն-
ությունների այն ժամանակների, չեք սով
կար, և՛ սուր, և՛ բանտ, և՛ կեղեքում: Յերբ
պատմում եր այդ ժամանակներից, շատերը
վերհիշում էին պատկերներ, վորոնք անջնջելի
դրոշմ էին դրել նրանց հիշողության մեջ: Ով
քաղց եր հիշում, ով վորդուն՝ վոր անվերադարձ
գնաց պատերազմ, ով հիշում եր իր դռն ապ-
րուստը, չեք բաղխում եր ունևորի դուռը և
ում մեջքի վրա խարաղանի հետքերը ցավում
էին, վորպես հին վերք:

Հետո նա դարձավ ապստամբության որերին,
իրեկ միակ չեք, իրեկ հուսկապ թռիչք դեպի
ազատությունը, վորպես միակ ճանապարհ, վոր
մարդուն հանեց լուսավոր ափը: Նա հիշատա-
կեց ստեղծագործ աշխատանքը, չեք անապատ-
ները հագնում են ջրից և ուրախանում ե

մարդն իր վոռոգած դաշտերով, յերբ ծուխ է բարձրանում գործարանների ծխնելույզներից և հերոսը դժվար աշխատանքով հալում ու կոփում է իր կամքը, վորպես ամրակուռ պողպատ:

Նա անսպասելի վերջացրեց... Բոլորովին հանգիստ, առանց ձախը բարձրացնելու: Մի վայրկյան լուռ մնացին, հետո բարձրացավ ծափերի աղմուկը: Կարծես հազար-հազար աղավախներ թալրաացին ու թափով ձախրեցին:

Հնչեց լերզը, լեզավ նվազ, ապա նոր վողջույններ, դարձյալ զվարթ լերզ, դուրս լեկավ աֆն յերիտասարդ բանվորը և խոսեց հախուռն ավյուռնով: Նա թվեց նվերները և ալդ վայրկյանին ծանրությամբ իջավ նոր վարագույրը, վոր բերել էին նրանք գլուղական ակումբի համար:

Զարմանքի ալիքը գնաց մինչև վերջին շարքերը:

Վարագույրի վրա ամբողջ հասակով նկարված էր մի վիթխարի սերմնացան, փայտե կոտր պարանոցից կախ, մինչև սրունքները բաց փոքերով: Լուսի տակ շողում էյին աֆն վաւկեզույն հատիկները, վոր աջ ձեռքով նա շող էր տալիս արգավանդ ցելերի վրա:

— Յերանի Սեթն է...

— Իսկը Սեթը...

— Սչքերը, աչքերը...

— Ես մեր հողերն են... Մի են դամիշները, են մեր լեռը...

Գիտե՞ր այդ անհայտ նկարիչը Յերանի Սեթին և այս գլուղը, նրանց հողերը, — դժվար է ասել: Գուցե նրա համարձակ յերեվակայությունը ազատ ճախրել և յերկնել էր այդ պատկերը, վորպես ամենից հարմարը գլուղական բեմի համար:

Առաջին տպավորությունը մնաց անջնջելի:

Թեթև ծփում էր վարագույրը, սերմնացանը ծալվում էր և ներքևից այնպես էր թվում, կարծես քայլում է սերմնացանը, և գետի զովից որորվում է յեղեգնուտը: Իսկ խորքում կապույտ մշուշի մեջ հազիվ նշմարելի յերևում էր զույգ Սրբարատը, ինչպես նոյեմբերյան պարզ դիշերներին յերևում է գլուղի կտուրներից:

Յերկու կին, վորոնց ազգական էր պառավ Յերանը և նրա նահատակ վորդին, ջերմ հավատով ընդունեցին ամբողջի կարծիքը, վոր իրոք վարագույրի վրա Յերանի Սեթն է: Նրանցից մեկը վեր կացավ և փաթեղի ձեռքը մոտեցրեց սերմնացանի բոբիկ փոքերին: Կարծես իր ձեռքի ջերմությունն ուղում էր հաղորդել անկեն-

դան պատկերին, իբրև ջինջ սիրո նշան: Մյուսը,
և մի ուրիշ կին մեղմ հառաչեցին ու լաց լեզան
մեռած սերմնացանի համար:

Այդ գիշեր արցունքը սրբագործեց մի վոսկի
առասպել:

*
* *

Քանի նույնքեր անցավ...

Ու դեռ մնում է այն հողաշեն ակումբը, լե-
ղեգնյա կառույցով, և ծփում է վարագույրը, և
բոց աչքերով մի սերմնացան սև հողերի վրա
առատությամբ շաղ է տալիս վոսկի հատիկներ:

Գալիս է արդեն խուլ մի պառավ, լեղեգնյա
ավելը ձեռքին: Սրբում է հատակը, գալրանում
է աղափնիների վրա, լերբ նրանք նստում են
պղնձյա աշտանակների վրա, վոր դրված են վա-
րագույրի լերկու կողմը: Նա ավլում է ակումբի
բակը, ապա նորից ներս է մտնում և մաքուր
ձեռքով սրբում վարագույրի փոշին:

Յերբ վոչ վոք չի լինում ներսը, պառավ Յե-
րանը հանդարտ գրուցում է վորդու պատկերի
հետ:

Հետո մայրը համբուրում է վորդու անկենդան
վոտքերը:

*
* *

Փողոցի անկյունում ինձ հանդիպում է իմ
ընկեր Ավագը: Յես հարցնում եմ նրան.

— Մնում է այն վարագույրը...

— Մնում է:

— Իսկ մայրը...

— Մայրը դեռ հավատում է...

— Լավ է, վոր վոչ վոք չի փշրել այդ առաս-
պելը:

Հետո Ավագն ինձ պատմում է նորություն-
ներ գյուղից և գյուղի մարդկանցից:

Փողոցով անցնում են մարդկանց զորասյու-
ներ, թնդում է նվագախումբը և լես լսում եմ
պղնձե փողերի հաղթական յերգը:

Հետո իմ աչքի առաջ հառնում է մի հաղթան-
դամ սերմնացան, վոր մեր սև ցելերի վրա
ցանում է վոսկեհատ սերմեր:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0326713

74/1936
9160 30 4.

347

23556

